

ISSN (Print) 2616-6895
ISSN (Online) 2663-2497

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы
PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series
Серия ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ

№ 1 (126)/2019

1995 жылдан бастап шығады
Founded in 1995
Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады
Published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2019
Nur-Sultan, 2019
Нур-Султан, 2019

Бас редакторы
Молдажанова А. А.
п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (педагогика)	Г.Ж. Менлибекова , п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (психология)	А.Р. Ерментаева , п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (әлеуметтану)	Н.О. Байғабылов , PhD (Қазақстан)

Редакция алқасы

Иванова Г.П.	п.ғ.д. (Ресей)
Исламова З.М.	п.ғ.к., доцент (Ресей)
Кажғалиева А.	докторант (Қазақстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Қазақстан)
Колева И.	докт. (Болгария)
Сейтқазы П.Б.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сунарчина М.М.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Толубекова Р.К.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Уразбаева Г.Т.	п.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Хан Н.Н.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	э.ғ.д., проф. (Түркия)
Шайхисламов Р.Б.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалғынбаева Қ.Қ.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтпаев к-сі, 2, 349 б.,
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Жауапты хатишы, компьютерде беттеген: Ә. С. Жұматаева

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген. 27.03.18 ж. № 17001-
Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: +7(7172)709-500
(ішкі 31432)

© **Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті**

Editor-in-Chief
Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof.(Kazakhstan)
A.A. Moldazhanova

Deputy Editor-in-Chief (pedagogy) **G.Zh.Menlibekova**, Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief (psychology) **A.R. Yermentayeva**, Doctor of Psychological Sciences,
Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief (sociology) **N.O. Baigabylov**, PhD in Sociology (Kazakhstan)

Editorial board

Ivanova G.P.	Doctor of Pedagogical Sciences (Russia)
Islamova Z.M.	Can. of Pedagogical. Sciences, Assoc.Prof. (Russia)
Kazhgaliyeva A.	Doctoral Candidate (Kazakhstan)
Kaldybayeva O.V.	PhD (Kazakhstan)
Koleva I.	Dr. (Bulgaria)
Seytkazy P.B.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Sunarchina M.M.	Doctor of Sociology, Prof. (Russia)
Toleubekova R.K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Urazbayeva G.T.	Doctor of Pedagogical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Khan N.N.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Hayati Tufekcioglu	Doctor of Sociology, Prof. (Turkey)
Shaikhislamov R.B.	Doctor of Sociology, Prof. (Russia)
Shalgynbayeva K.K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Editorial address:2, Satpayev str., of.349, Astana, Kazakhstan, 010008
L.N.Gumilyov Eurasian National University
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Responsible secretary, computer layout: A.S.Zhumatayeva

Bulletin of L.N.Gumilyov Eurasian National University PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No. 17001-Ж from 27.03.18

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 35 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31432)

© **L.N.Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор
д.п.н., профессор
А. А. Молдажанова (Казахстан)

Зам. главного редактора (педагогика)	Г.Ж. Менлибекова , д.п.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (психология)	А.Р. Ерментаева , д.пс. наук, проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (социология)	Н.О. Байгабылов , PhD (Казахстан)

Редакционная коллегия

Иванова Г.П.	д.п.н. (Россия)
Исламова З.М.	к.п.н., доцент (Россия)
Кажғалиева А.	докторант (Казахстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Казахстан)
Колева И.	докт. (Болгария)
Сейтказы П.Б.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Сунарчина М.М.	д.с.н., проф. (Россия)
Толеубекова Р.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Уразбаева Г.Т.	д.п.н., доцент (Казахстан)
Хан Н.Н.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	д.с.н., проф. (Турция)
Шайхисламов Р.Б.	д.с.н., проф. (Россия)
Шалғынбаева К.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 349,
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева
Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: А. С. Жуматаева

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.

Серия: ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ.

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан.

Регистрационное свидетельство № 17001-Ж от 27.03.18 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31432)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

<i>Абенова С.У., Қабылда А.Қ., Бектурова А.К.</i> Эколог-волонтерлердің санасын бейнелеудің өнімі ретінде экологиялық мазмұнның жарнамасы	8
<i>Албытова Н.П., Жуасбаева А.Б.</i> Әлеуметтік-педагогикалық жұмысқа студенттің кәсіби дайындығын жетілдіру	19
<i>Албытова Н.П., Смайлова С.К.</i> Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау	27
<i>Алимжанова Б.Е., Әбельдина Ж.Қ., Молдумарова Ж.Қ., Молдумарова Ж.Е., Әбельдина Р.К.</i> Рейтинг көрсеткішімен оқытушы жұмысының тиімділігі бағалау	35
<i>Баймағамбетова А.Е., Абдыхалықова Ж.Е.</i> Әлеуметтік-педагогикалық білім берудегі студенттердің кәсіби ынталандыруының мәселелері	42
<i>Жакиянова Ж.Г.</i> Америка Құрама Штаттарында жоғары кәсіптік білім беруді бақылау мен бағалауды ұйымдастыру	49
<i>Жиентаева Б.Ж., Чабакова А.М.</i> Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту	60
<i>Жолдасбекова С.А., Мамедов Р.А.</i> Дуальді білім беру жағдайында болашақ мамандарды кәсіби бейімдеу үдерісіне қалыптастыру	68
<i>Қайыңбаева Ж.Б., Шуакаев М.К.</i> Жалпы білім беретін мектеп пен педагогикалық жоғары оқу орындарындағы ықтималдықтар теориясы мен статистика курсы мазмұнының сабақтастығы туралы	77
<i>Левченко Т.А., Агеева Л.Е.</i> ҚР жаңартылған білім бағдарламасына көшу жағдайында мектепалды педагогтарының біліктілігін арттыру	87
<i>Нуркасымова С.Н., Мукашева А.К.</i> Физикалық құбылыстарды оқытуда модельдеу әдістерін қолдану	96
<i>Онғарбаева Д.Т., Мәдиева Г.Б., Отаралы С.Ж., Байзақова Н.О., Герасимчик К.К.</i> Әртістік жүзуден Қазақстан Республикасы құрама командасының халықаралық спорттық аренадағы жарыстық іс-әрекеті	104
<i>Орынбекова А.С., Меңлібекова Г.Ж.</i> Психологиялық даярлық – ғылыми таным объектісі	111
<i>Толубекова Р.К.</i> Рухани жаңғыру жағдайында жасөспірімдерді адамгершілікке тәрбиелеу бағыттары	117
<i>Шалғынбаева Қ.Қ., Қажғалиева А.М., Нұржанова Ә.С.</i> Студенттердің ЖОО-на бейімделуі ғылыми зерттеу нысаны ретінде	122
<i>Шалғынбаева Қ.Қ., Қазиев Қ.О.</i> Рефлексия болашақ педагог-психологтардың кәсіби-тұлғалық қалыптасуының негізгі компоненті ретінде	130

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Базарбаева К.Қ.</i> Спортшыларды жарысқа психологиялық дайындау	140
<i>Иманбекова Г.Б.</i> Психологиялық денсаулықты сақтау мәдениетін дамытудың факторлары	146
<i>Стельмах С.А., Мацкевич И.К., Дергачева Е.В., Барабанова Е.И.</i> Қоғамдық сана ерекшеліктерін зерттеу (этноүрдістер)	153

ӘЛЕУМЕТТАНУ

<i>Родионова К.Н.</i> Білім беру процесінде ауқымды мәліметтерді қолдану әлеуеті	161
--	-----

CONTENTS

PEDAGOGY

<i>Abenova S.U., Kabylda A.K., Bekturova A.K.</i> Advertising of the ecological content as product of reflection of ecologists-volunteers' consciousness	8
<i>Albytova N.P., Zhuasbayeva A.B.</i> Improving the vocational training of students for social and pedagogical work	19
<i>Albytova N.P., Smailova S.K.</i> Training future educational psychologists for professional activity in the conditions of spiritual modernization	27
<i>Alimzhanova B.E., Abeldina Zh.K., Moldumarova Zh. K., Moldumarova Zh.E., Abeldina R.K.</i> The evaluation effectiveness of the university professor's activities by rating system ...	35
<i>Baimagambetova A. E., Abdykhalykova Zh. E.</i> Problems of the formation of professional motivation of students in socio-pedagogical education	42
<i>Zhakiyanova Zh.G.</i> Organization of monitoring and evaluation of higher education in the United States	49
<i>Zientayeva B.J., Chabakova A.M.</i> On the basis of ethnocultural knowledge development of professional orientation of students	60
<i>Zholdasbekova S.A., Mamedov R.A.</i> Modeling the process of professional adaptation of the future specialists in the dual teaching process	68
<i>Kaiyngbaeva Zh.B., Shuakayev M.K.</i> On continuity of the contents in studying of propability theory at school and universities	77
<i>Levchenko T.A., Ageeva L. E.</i> The professional development of teachers pre-primary education in the republic of kazakhstan in the transition to the updated program education	87
<i>Nurkasymova S.N., Mukasheva A.K.</i> Methods of physical processes modeling	96
<i>Ongarbaeva D.T., Madiyeva G.B., Otaraly S.Zh., Baizakova N.O., Gerasimchik K.K.</i> Competitive activities of the national team of the Republic of Kazakhstan in artistic swimming at the international sports arena	104
<i>Orynbekova A.S., Menlibekova G.Zh.</i> Psychological readiness – the object of scientific knowledge	111
<i>Toleubekova R.K.</i> Directions of moral education of adolescents in the conditions of spiritual revival	117
<i>Shalginbaeva K.K., Kazhgaliyeva A.M., Nurzhanova A.S.</i> Adaptation of students to University as a form of research	122
<i>Shalgynbayeva K.K., Kaziev K.O.</i> Reflection as the main component of the professional-personal formation of future teachers-psychologists	130

PSYCHOLOGY

<i>Bazarbayeva K.K.</i> Psychological preparation of athletes for competitions	140
<i>Imanbekova G.B.</i> Factors in the development of psychological healthcare culture	146
<i>Stelmakh S.A., Matchkevich I.K., Dergacheva Ye.V., Barabanova E.I.</i> The study of characteristics of social consciousness (ethnic trends)	153

SOCIOLOGY

<i>Rodionova K.N.</i> Big data potential in the educational process	161
---	-----

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

<i>Абенова С.У., Кабылда А.Қ., Бектурова А.К.</i> Реклама экологического содержания как продукт отражения сознания экологов-волонтеров	8
<i>Албытова Н.П., Жусбаева А.Б.</i> Совершенствование профессиональной подготовки студентов к социально-педагогической работе	19
<i>Албытова Н.П., Смайлова С.К.</i> Подготовка будущих педагогов-психологов к профессиональной деятельности в условиях духовной модернизации	27
<i>Алимжанова Б.Е., Эбельдина Ж.Қ., Молдумарова Ж.Қ., Молдумарова Ж.Е., Эбельдина Р.К.</i> Оценка эффективности деятельности преподавателя рейтинговым показателем	35
<i>Баймагамбетова А.Е., Абдыхалыкова Ж.Е.</i> Проблемы формирования профессиональной мотивации студентов в социально-педагогическом образовании	42
<i>Жакиянова Ж.Г.</i> Организация контроля и оценки высшего профессионального образования в Соединенных Штатах Америки	49
<i>Жиентаева Б.Ж., Чабакова А.М.</i> Развитие профессиональной направленности студентов на основе этнокультурных знаний	60
<i>Жолдасбекова С.А., Мамедов Р.А.</i> Моделирование процесса профессиональной адаптации будущих специалистов к условиям дуального образования	68
<i>Кайынбаева Ж.Б., Шуакиев М.К.</i> О преемственности содержания в изучении математической статистики и теории вероятностей в школах и в педагогическом вузе	77
<i>Левченко Т.А., Агеева Л.Е.</i> Повышение квалификации педагогов дошкольной подготовки в РК в условиях перехода на обновленную программу образования	87
<i>Нуркасымова С.Н., Мукашева А.К.</i> Использование методов моделирования физических процессов в обучении	96
<i>Онгарбаева Д.Т., Мадиева Г.Б., Отаралы С.Ж., Байзакова Н.О., Герасимчик К.К.</i> Соревновательная деятельность сборной Республики Казахстан по художественному плаванию на международной спортивной арене	104
<i>Орынбекова А.С., Менлибекова Г.Ж.</i> Психологическая готовность – объект научного познания	111
<i>Толубекова Р.К.</i> Направления нравственного воспитания подростков в условиях духовного возрождения	117
<i>Шалгынбаева К.К., Кажгалиева А.М., Нуржанова А.С.</i> Адаптация студентов к вузу как предмет научного исследования	122
<i>Шалгынбаева К.К., Казиев К.О.</i> Рефлексия как основной компонент профессионально-личностного формирования будущих педагогов-психологов	130

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Базарбаева К.К.</i> Психологическая подготовка спортсменов к соревнованиям	140
<i>Иманбекова Г.Б.</i> Факторы развития культуры психологического здоровосбережения	146
<i>Стельмах С.А., Мацкевич И.К., Дергачева Е.В., Барабанова Е.И.</i> Исследование особенностей общественного сознания (этнотенденции)	153

СОЦИОЛОГИЯ

<i>Родионова К.Н.</i> Потенциал использования больших данных в образовательном процессе	161
---	-----

XFTAP 14.07.05

Р.К. Толеубекова

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: toleubekova@mail.ru)*

Рухани жаңғыру жағдайында жасөспірімдерді адамгершілікке тәрбиелеу бағыттары

Аннотация. Мақалада қазіргі кезеңде жасөспірімдерге адамгершілік тәрбие беру бағыттары айқындалып, адамгершілік тәрбиенің үш белгісіне педагогикалық тұрғыдан талдау жасалған. Сонымен қатар, рухани жаңғырудың басты көрсеткіші адамгершілік тәрбиесі екендігі көрсетілген.

Түйін сөздер: адамгершілік, адамгершілік бағыт, адамгершілік тәрбиесі, рухани жаңғыру, жасөспірімдер тәрбиесі.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2019-126-1-117-121>

Қазіргі кезеңде Қазақстанда білім, тәрбие беру саласындағы саясаттың негізгі бағыттарының бірі – жастарды демократиялық өркениеттілік мемлекетте өмір сүріп, қоғамның жауапкершілік жүгін көтеруге дайын ерікті азаматтарды адамгершілік құндылығы жоғары, өзінің өмірін, өзінің іс-әрекетін адамгершілік заңдылыққа, адамгершілік мақсатына бағыттап тәрбиелеу.

«Болашаққа бағдар: «Рухани жаңғыру» Қазақстанның үшінші жаңғыру» атты мақаласында Елбасы арғы бергі дәуірлер тәжірибесі мен мемлекет құру үлгілерін саралай отырып жаны, жүрегі, ойлау кеңістігі әлемдік бәсекелестік жағдайында өмір сүруге бейім ұрпақ өсіріп, ұлт тәрбиелеу қажеттілігін күн тәртібіне қойғаны белгілі. [1]

Осы тұрғыдан қарастырғанымызда ұлттық идея проблемасы қоғамға қажетті әрі жеткілікті әр ұлттың өзіне тән менталдық құндылықтарды таңдап, іріктеумен байланысты. Олар:

- адамның білімділік деңгейі, атап айтқанда білімі, іскерлігі және дағдысы, қоғамның кең тармақты құрылымдағы еңбек және қоғамдық іс-әрекетке барлық қабілетімен толық араласуымен айқындалады;
- адамның тәрбие деңгейі тек білім арқылы ғана емес, жеке тұлғаның өмірдің мәнін ұғынуымен және өмірге деген қарым-қатынасты қалыптастыратын адамгершілік құндылықтарға сенім негізінде дүниетанымдық қасиеттер жүйесі арқылы белгіленеді;
- адамның даму деңгейі оның өзін-өзі үздіксіз дамыту қабілетімен және өзінің ақыл-ой, дене күш-қуатын өздігінен үнемі толассыз жетілдіруі қоғамның жаңа әлеуметтік мәдени жағдайымен анықталады. [2]

Міне, осы ретте өркениеттілікке бет бұрған мектептің стратегиялық бағыты – адамзат баласының мәдени құндылығымен қарулану арқылы, адами ізгі қасиеттерге тәрбиелеу болып табылады.

Бағамдап қарасақ адамгершіліктің даму тарихы адамгершілік қасиет-сапалардың, адамгершіліктің, ой-пікірлердің прогресі бірқалыпты, бірізді болмайтын процесс екенін байқаймыз. Бұл процесс қарама-қайшылығы мол өзінің дамуында жақсылық пен жамандық, залымдық пен мейірімділік т.б. ұғымдар жай ғана өзгермегенін, қоғамның құқықтарымен сабақтасып жатқанын көреміз. Адамдар өмір, тіршілік барысында әлеуметтік, құқықтық мәселелерде бір адамгершілік проблеманы шешіп үлгермей жатып, екінші бір жаңа,

бұрын ойламаған мәселелерді шешуіне кез болады. Адамгершіліктің өзгеруінде оның үнемі жоғары деңгейге көтерілуінің байқалып отырғандығы, адамгершілік процестің негізгі көрсеткіштері жеке тұлғаның рухани, әлеуметтік жетілуіне ықпал жасайтын үдерес екендігінде.

Жалпы әлеуметтік прогресс адамгершіліктің дамуына, оның бір деңгейден екінші деңгейге алға қарай жылжуына себепші болады. Тарихта өмір сүрген әрбір ұрпақ бір-бірінен ауысу кезеңінде алдыңғы қатарлы ой-пікірлердің нәтижесінде жаңа адамгершілік сана, жаңа ойдың қалыптасуына қолайлы мүмкіндіктер туып, жеке тұлғаның рухани жетілуіне ықпал жасап отырады. Әрбір жаңа тарихи сатыда адамгершіліктің дамуы, толғағы жеткен адамзаттық проблемаларды шешуге және жеке тұлғаның ішкі жан дүниесін байытуға ықпал жасайды да, адамгершілік прогрестің күрделі диалектикалық түрде өрістеуін, адамның тарихты жасаушы екенін, оның адамдық санасының бастау көзі болады.

Дегенмен, қазіргі әлеуметтік-мәдени ортаның өзгермелі жағдайы, көптеген жасөспірімдерде адам өмірінің құндылықтары туралы теріс көзқарастың, түсініктердің туындауына себепші болып отыр.

Мәселен, ересектер арасында да, жасөспірімдер ортасында да дүниеге қызығушылық, материалдық байлыққа, ақшаға, оңай олжа табуды ойлайтындар да баршылық. Бұл туралы Абай кезінде:

Жастықта бір күлгенің бір қарарлық,
Күлкі баққан бір көрер бишаралық.
Әуелі өнер ізделік қолдан келсе,
Ең болмаса еңбекпен мал табалық. [3] -деп, өнерге адал еңбек етуге шақырса,
енді бірде:

керек іс бозбалаға –талаптылық,
Әртүрлі өнер, мінез, жақсы қылық.
Кейбір жігіт жүреді мақтан көйлеп,
Сыртқы пысық келеді. Көзге сынақ – дегені [4]

Жақсы мінез, сүйкімді қылық, еңбек ету, өнерге құмарту, рухани дамудың, көрсетілген толымды адам болудың басты көзі және өсиеті ғасырларға кететін тағылым және рухани жаңғырудың өзегі.

Жоғарыдағы айтылғандарды жинақтай келе адамгершілік тәрбиесін педагогикалық ұғым ретінде оның мәніне, мазмұнына қазіргі кезеңде мынадай үш белгімен анықталады деп болжамдаймыз: бірінші – әлеуметтік мәдени бағдарға бағытталған мақсаттылық; екінші – әлеуметтік-мәдени құндылық процесінің барысына сәйкестік; үшінші – белгілі, арнайы ұйымдастырылған жүйенің ықпалының болуы.

Адамгершілік тәрбиенің әлеуметтік-мәдени бағдарға бағытталған мақсаттылық белгісі. Адамгершілік тәрбие әлеуметтік мәнділігімен қоғам дамуының және өмірдің ең негізгі шешуші факторы. Ал, әлеуметтік көзқарас тұрғысынан алғанда тәрбие болашақ ұрпақты мақсаттылықпен әлеуметтік ортаның қазіргі шынайы шындық жағдайына және болашақ қоғам өміріне дайындау. Мұнда мемлекеттік және қоғамдық құрылымдардың арнайы жасалуымен, олар тарапынан үнемі жүргізілетін жаңа талаптармен жүзеге асырылып, бақылауда болады. Мәселен, қазіргі кездегі мектеп, бағдарлы мектептер, мемлекет қаржысындағы және жеке мектептердің, оқушылардың дербес дамуына, олардың ынта-ықылас ерекшелігіне байланысты арнайы мектептердің т.б. кеңінен ашылып, баланың тұлғалық тұрғыдан өзінің «Мен» деген түсінігін қалыптастыруда тұлғаның қажеттілігі мен қабілетін, өзін-өзі дамытуын мақсаттылықпен іске асыруға ықпал ететін мүмкіндіктердің жасалуы тәрбиенің әлеуметтік-мәдени бағдар белгісін айқындайды.

Адамгершілік тәрбиенің әлеуметтік-мәдени құндылық процесінің барысына сәйкестігі деп есептелген екінші белгісін әлеуметтік, педагогикалық тұрғыдан

қарастырғанымызда жасөспірімді жалпыадамзаттық құндылыққа негіздей отырып тәрбиелеу, осы заманғы өркениеттілік мәдениет, ұлттық мәдениетпен кіріктіре қабылдауы, оның жалпыадамзаттық ізгіліктерді қатар игеруімен сипатталады. Осы ретте тәрбие жалпыадамзаттық мәдениеттің негізгі бір құрамды бөлігі болғандықтан, адам баласы тарихында ғасырлар бойы жинақталған мәдени құндылықтарды біртіндеп тануы, меңгеруі оның қазіргі заман мәдениетіне түбегейлі араласуы жасөспірімнің қоғам дамуына лайықты қалыптасқан субъект болуымен анықталады.

Адамгершілік тәрбиенің үшінші белгісі – арнайы ұйымдастырылған жүйенің ықпалы. Мұнда жасөспірімнің психологиялық, әлеуметтік өзгерістермен байланыстылығы, әсіресе, нарық экономикасының сұранысынан туындаған талаптар жасөспірімнің көп жағдайда өзін-өзі билей алуымен, өзін-өзі дамытуымен, өзін-өзі жетілдіруімен, өзіне-өзі бұйрық бере алатын қасиеттерінің жетілуімен сабақтастықта айқын көрінеді. Мұның өзі арнайы ұйымдастырылған жүйе белгісінде тәрбие тар шеңберде емес, қазіргі қоғамның планетарлық өркениеттілік сипатынан туындайтын нарық қатынасы, бизнестік қатынастарға негізделген және халықаралық, еларалық, ұлттық, мәдени қарым-қатынастар ұлттық, аймақтық және әлемдік деңгейде жүргізілуі талап етіледі. Бұл жүйе кәсіби біліктілігі жоғары педагог, мұғалімдердің оқу тәрбие процесін, тәрбиелік мақсаттағы іс-әрекеттерін барлық деңгейде жаңа ғылыми бағытта қайта қарау, жетілдіру және тәрбие технологиясын, пайдаланатын педагогикалық материалдарды жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде «ашық қоғам» жағдайына сай өзара ынтымақтастық негізде құруымен қоғам алдындағы азаматтық, мамандық жауаптылығымен айқындалады.

Жоғарыдағы аталған белгілер жеке тұлғаның жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде тұтас толымды тұлға ретінде қалыптасауы үшін, барлық жүргізілетін тәрбиелік үдерес, философиялық, психологиялық, педагогикалық ғылымдардың жаңа тұжырымдамаларына байланысты болуы керек. Сонымен қатар, бұл үдерес педагог мамандардың жоғары деңгейдегі кәсіби іс әрекеті оқу-тәрбие үдересінің әлеуметтік-психологиялық табиғатымен жан-жақты байланысты болуымен және өзара сәйкестілік жағдайында құрылғанда ғана жоғары тәрбиелік нәтижеге ие бола алады. Өркениетке бағыт алған еліміздің тарихи, дәуірлік стратегиясын Қазақстан Республикасының президенті «Қазақстан-2030» Қазақстан халқына жолдауында айқындап көрсеткен. Бұл жолдауында Қазақстан Республикасының болашаққа бағытталған жаңа моделі жаңа мемлекетті құрудың, жаңа нарық экономикасын, жаңа демократияның даму дәуіріне байланысты стратегиялық мақсаттар, болжамдар және жобалар айқындалған.

Бүгінгі күнде ұлттық бірлік және ұрпақтар сабақтастығы, халықтардың өзара ынтымақтастығы, мемлекеттің тұтастығын сақтауға бағытталған міндеттер жеке тұлғаның рухани-адамгершілік тұрғыдан қалыптасуын қамтамасыз етудің басымды кепілі болып саналады. Осыған байланысты мектептегі тәрбие жүйесінде мына болжамдар ескерілуі керек:

- мектеп тәрбиесі жалпыадамзаттық құндылыққа бағытталуы;
- әрбір оқушының тұлғалық қалыптасуына мән беру;
- тәрбие жұмысының жаңа, тиімді әдіс жолдарын пайдалану;
- тәрбие үдересін әлеуметтендіру, демократияландыру, гуманитарландыру, дифференциялау және дербестендіру;
- тәрбиені еркіндікке бағыттау;
- тәрбиелік мәдени орта, кеңістік құру;
- әр саладағы мекемелермен, ұйымдармен, бірлестіктермен педагогикалық, психологиялық, экономикалық байланыс орнату;
- шетел елшіліктерімен байланыс жасау;
- тәрбиенің өзегінде тұратын мұғалім баланың ішкі жан дүниесін түсінетін, балаға

шыдамдылықпен қарайтын, жігерлі, үнемі қуаныш тудыра алатын жаңалыққа құмар тұлға болуға өзін-өзі тәрбиелеу;

- нарық экономикасына байланысты оқу тәрбие үдересінің мақсаты, мазмұны, әдіс-тәсілдері мектептің барлық пәндері бойынша нарық экономикасының бәсекелігіне жауап бере алатындай құру. [5] Осы бағытта мұғалімдер өздерінің білімдерін, іскерлігін шығармашылықпен жетілдіру керек.

Жоғарыда аталған пайымдаулар жаңа әлеуметтік-мәдени жағдайда жасөспірім балаларға адамгершілік тәрбие берудің болжамы болып есептеледі. Осы тұрғыдан келгенде жаңа әлеуметтік-мәдени жағдайда оқушыларға адамгершілік тәрбие берудің тұтас сипаттамасын өзара бір-бірімен байланысты үш блок тұрғысынан қарастыруды ұсынып отырмыз:

- адамгершілік тәрбиесі мемлекеттік құндылық екендігі;
- адамгершілік тәрбиесі қоғамдық құндылық екендігі;
- адамгершілік тәрбиесі жеке тұлғалық құндылық екендігі.

Сондықтан ХХІ ғасырда әрбір оқушы мектепте барлық өмір сүру барысында үнемі оқу, үнемі өздігінен білім алу, өзін-өзі үнемі жүйелі жетілдіру, өзінің жеке тұлғалық қабілеттерін дамытуы, өмірдің барлық саласында ауқымды түрде педагогикалық идеяның таралуы, қоғамды педагогикаландыру міндеттерін жүзеге асырумен байланысты болады. Болашақтың ең күрделі міндеті жеке тұлғаны адамгершілік тұрғыдан жетілдіру. Қоғамның рухани жаңғыруында әрбір оқушының тұлғалық дамуы – оның білімі, біліктілігі, дағдысы, дүниетанымы және мінез-құлқының басымдылығы сайып келгенде қоғамның экономикалық, адамгершілік, рухани потенциалымен тұтастай алғанда қоғамның өркениеттілігіне байланысты.

Әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру. Қазақстан Республикасы президентінің ресми сайты, 12 сәуір 2017 ж. [Электрондық ресурс]. URL: www.akorda.kz
2. Төлеубекова Р.К. Оқушыларды адамгершілікке тәрбиелеуде жаңа әлеуметтік-мәдени саланың мәні. - Астана, 2001.
3. Абай. Энциклопедия. – Алматы: Атамұра, 1995.
4. Абайдың дүниетанымы мен философиясы. // Жауапты ред. Нысанбаев.Ә. – Алматы: Ғылым, 1995.
5. Бейсенбаева.А.А., Төлеубекова.Р.К., т.б. Ұлттық тәрбие негіздері. – Алматы, 2010.

R.K.Toleubekova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Directions of moral education of adolescents in the conditions of spiritual revival

Abstract: The article defines the directions of moral education of adolescents in modern conditions, and three features of moral education are analyzed from a pedagogical point of view. In addition, it is proved that moral education is the main support of spiritual revival.

Key words: morality, moral direction, moral education, spiritual revival, education of adolescents.

Р.К.Толубекова

*Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева,
Нур-Султан, Казахстан*

Направления нравственного воспитания подростков в условиях духовного возрождения

Аннотация: В статье определены направления нравственного воспитания подростков в современных условиях, и проведен анализ трех признаков нравственного воспитания с педагогической точки зрения. Кроме того, доказано, что нравственное воспитание является главной опорой духовного возрождения.

Ключевые слова: нравственность, нравственное направление, нравственное воспитание, духовное возрождение, воспитание подростков.

R.K.Toleubekova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Directions of moral education of adolescents in the conditions of spiritual revival

Abstract: The article defines the directions of moral education of adolescents in modern conditions, and three features of moral education are analyzed from a pedagogical point of view. In addition, it is proved that moral education is the main support of spiritual revival.

Key words: morality, moral direction, moral education, spiritual revival, education of adolescents.

References

1. Nazarbaev.N.A. Bolashakka bagdar: Ruhani zhangyru. [Looking to the future: the modernization of public consciousness], Kazakhstan Respublikasy prezidentinin resmi sajty [Official website of the President of the Republic of Kazakhstan], 12 april 2017 [Electronic resource]. Available at: www.akorda.kz
2. Toleubekova.R.K. Okushylardy adamgershilikke tarbieleude zhana aleumettik-mәdeni salanyn мәni [The essence of the new socio-cultural sector in the moral education of students] (Astana, 2001).
3. Abaj. Jenciklopedija [Abai. Encyclopedia] (Atamura, Almaty, 1995).
4. Abajdyn dunietyanymy men filosofijasy [Abai philosophy and worldview]. Executive editor Nysanbaev A. (Gylm, Almaty, 1995).
5. Bejsenbaeva.A.A., Toleubekova.R.K., t.b. Ultyk tarbie negizderi [Fundamentals of national education] (Almaty, 2010).

Автор туралы мәлімет:

Толубекова Р.К. – п.ф.д., Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» кафедрасының профессоры, А.Янушкевич көшесі 6, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Toleubekova R.K. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Department of Social Pedagogy and Self-Knowledge, L.N.Gumilyov Eurasian National University, A.Yanushkevich str. 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.